

K Ö N Y V I S M E R T E T É S, Ú J D O N S Á G O K

Az integrációs cunami Tanulmányok a fogyatékos emberek iskolai és társadalmi integrációjáról

(SZERK.: BÁNFALVY CSABA; ELTE BÁRCZI GUSZTÁV GYÓGYPEDAGÓGIAI FŐISKOLAI KAR, ELTE EÖTVÖS KIADÓ KFT., 2008.)

A KÖTET ELMÉLETI ÉS EMPIRIKUS TANULMÁNYAI AZ INTEGRÁLT OKTATÁSBAN RÉSZT VEVŐ SZAKEMBEREKNEK ÉS A TÉMA UTÁN ÉRDEKLŐDŐ PEDAGÓGUSOK, ISKOLAFENNTARTÓK, SZÜLŐK, KÖZOKTATÁSPOLITIKAI SZAKEMBEREK, ISKOLA-SZOCIOLÓGUSOK STB. SZÁMÁRA INFORMATÍV TÁJÉKOZTATÁST NYÚJT A MAGYARORSZÁGI INTEGRÁLT OKTATÁS HELYZETÉRŐL ÉS PROBLÉMÁIRÓL.

A Dr. Bánfalvy Csaba kutatásvezető-szerkesztő nevével jegyzett – *Az integrációs cunami* című – tanulmánykötet központi témája a fogyatékos emberek iskolai és társadalmi integrációja.

Az elmúlt évtizedben tömegesen kerültek fogyatékos kisgyermek, óvodások, tanulók és fiatal felnőttek az ép, egészséges emberekkel közös, integrált közösségekbe (bölcsődékbe, óvodákba, iskolákba, szakképzésbe, munkahelyekre). Az ezredforduló utáni intézményes és tömeges integráció váratlanul, gyakran előkészület nélkül, szinte özönvíz-szerűen tört rá az oktatási, a szociális, és a munkahelyteremtő intézményekre. Az integrációs „dömping” jellemzésére a szerkesztő egyedi és felhívó jellegű kifejezést használ: „integrációs cunami”. Jól jellemzi az integráció rohamos növekedését, hogy 2002. és a 2007. tanévek között az integrált SNI gyermekek száma összességében mintegy 18 ezerről 31 ezer főre emelkedett.

A mai helyzetet a szerkesztő így jellemzi: „Ma éppen az integrációs cunami korát éljük. Évek óta csökken az általános iskoláskorú gyermekek száma, normál iskolák sorát zárják be, vagy karcsúsítják. Az iskolák ez ellen azzal is próbálnak védekezni, hogy nyitottá váljanak a korábban be nem fogadott fogyatékos és egyéb SNI gyerekek befogadására”, az esetek nagy részében úgy, hogy nincsenek meg a törvényben előírt személyi és tárgyi feltételek.

Ma a legnagyobb problémát az értelmileg sérült tanulók tömeges megjelenése okozza az általános iskolai integrált oktatásban. Ez a probléma különös jelentőséget kapott a 2005-től, az alsó tagozaton bevezetett osztályozás nélküli rendszerben. Ez a gyermekpopuláció a jelen tanévben fejezi be a 4. osztályt. Eddig különösebb problémát

nem okozott a minimális tantervi követelményeket alulteljesítő tanulók integrált oktatása, mivel a szóbeli értékelés lehetővé tette az osztályismétlés nélküli magasabb évfolyamba lépést. A jelenség első figyelmeztető miniszteri rendelete azonban már számol a problémával: az 5. osztály órakerete 25% -ban ismétlő, rendszerező, képességfejlesztő tanórákat ír elő, alsó tagozatos tanítói közreműködéssel. A fizika, kémia, biológia tantárgyak természetismeret címen egy tantárgyban integrálódnak. (Ez kísértetiesen hasonlít a régi kisegítő iskolai tantervek felső tagozatos óratervéhez.)

A kötet I. része – Elméleti keretek – részletes tájékoztatást ad az integrált oktatással foglalkozó nemzetközi szervezetek állásfoglalásairól, egyes országok törekvéseiről az integrált, a szegregált, az inklúzív nevelés-oktatás területén és a fogyatékosok esélyegyenlőségének biztosításában.

Bánfalvy Csaba tanulmányában a következőket írja: „Amikor a normál iskoláknak több tanulóra van szüksége, mint ahányan spontánul jelentkeznek, akkor a speciális oktatásba tartozó népességből próbálnak rekrutálni tanulókat. Ezt nevezik ma integrációnak.”

Az eredmény: „a sajátos nevelési igényű tanulók integrált nevelésének hirtelen növekedésére az iskolarendszer nem készült fel.” Bánfalvy a felgyorsult integrációs folyamat okai közé sorolja a „gyógypedagógiai oktatás hatékonyságába vetett hit megrendülését” is.

Véleményem szerint *a gyógypedagógiai oktatás hatékonyságába vetett hit megrendülésének okai* között nagy szerepet játszott az 1972. évi Közoktatás-politikai Párthatározatot követő szakmailag elhibázott döntések sorozata is, aminek következményeként a fogyatékosok nagyobb általános iskoláihoz szervesen tartozó szakmunkásképzőket megszüntették, vagy a középfokú „normál” szakmunkásképző intézetekhez csatolták. (Vác, Sopron, Budapest, Csepel stb.) Az 1974. évi megszüntetés után a fogyatékosok különböző típusait oktató speciális általános iskolákból átmenet nélkül, gyakran a minimális szakmai feltételeket sem biztosító, „hideg – rideg” integrált középfokú oktatásban nem tudtak eredményesen teljesíteni még a tehetséges fogyatékos tanulók sem. A szakképzetlen, – a munkaerőpiacon sokszor kudarcot mutató fiatal, 18 éves – fogyatékosok tömeges megjelenése a rokkant-nyugdíjasok szociális ellátásában jelentős szerepet játszott a gyógypedagógiai oktatás hatékonyságába vetett hit megrendülésében.

Schiffer Csilla az integrációval kapcsolatos fogalmak (integráció, együttnevelés, normalizáció, szegregáció, szeparáció, elkülönített oktatás, kirekesztés, befogadó-elfogadó-iskola, inklúzió-exklúzió, komprehenzív iskola stb.) részletes kritikai elemzését adja. A tanulmány segítheti egy egységes fogalomhasználat kialakítását a hazai gyógypedagógiai (általában a neveléstudományi) szakirodalomban.

Csányi Yvonne összehasonlító elemzése a külföldi és hazai speciális (szegregált), integrált és inklúzív oktatási formák alakulásáról sok hasznos és megfontolandó információt tartalmaz. Tanulmányában – a hazai gyakorlatnak megfelelően – az egész fogyatékos, tartósan tanulási problémákkal küzdő érintett csoportot egységesen SNI tanulókként jelöli. (Az OECD „A” – „B” – „C” kategóriák táblázataiban nagyothalló, gyengénlátó, mozgáskorlátozott enyhén értelmi fogyatékos és diszlexiás tanulók szerepelnek.) Csányi javasolja a gyógypedagógus-szakma egységes állásfoglalását a „fogyatékkal élő tanuló/személy” jelzős kifejezés használata ellen – akár szóban, akár az ismeretterjesztő vagy a tudományos szakirodalomban.

A Kötet II. részének tanulmányai – *Empirikus kutatási eredmények* – jól jellemzik az integrált oktatás mai helyzetét a látássérültek, hallássérültek, mozgássérültek és a diszlexiások világában. *(Az integráltan tanuló SNI gyermekek legnagyobb csoportjáról, a tanulásban és az értelmileg akadályozott sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók és emberek iskolai és társadalmi integrációjával a Kézenfogva Alapítvány kiadásában nemrég megjelent tanulmánykötet foglalkozik részletesen.)* A tanulmányok a szülők, tanulók, egyetemi/főiskolai hallgatók és a velük foglalkozó óvónők, tanítók, tanárok, segítők személyes véleményeinek esetismertetését és elemzését olvasmányosan tárják az olvasók elé.

Szomorjai Ágnes tanulmányában: 19 iskola – 174 látássérült személy szegregált – integrált óvodai-iskolai tanulmányainak nehezítő és segítő tényezőit elemzi. 12 tanuló, 12 szülő, 12 pedagógus egyéni életútját is bemutatja kérdőív- és szóbeli interjú-módszerrel.

Perlusz Andrea 22 integráltan tanuló és dolgozó látássérült fiatal-felnőttel készített interjúk szakmai értékelését írja meg, elsősorban életút elemzés-módszerrel.

Alt Petronella dolgozatában 9 születése óta mozgássérült fiatal életútját mutatja be (ebből 8 fő 18 éven felüli, 3 diplomás, 2 fő főiskolai hallgató, 1 fő szakiskolai tanuló, 1 fő 8 általános iskolai végzettségű).

Takács István tanulmányában látás-, hallás-, mozgássérült és diszgráfiás-diszlexiás gyógypedagógiai főiskolai hallgatókkal készített mélyinterjúk szakmai elemzését ismerteti.

A kisszámú minták ellenére a tanulmányokból megismerhető az iskolai és társadalmi integrációban résztvevők életútja, benne az iskolák és pedagógusok elfogadó, befogadó vagy megtűrő magatartása. Hasznos részletek a vizsgált személyek személyes élményeinek bemutatása, a szülők, pedagógusok interjúrészletei, a szerzők saját tapasztalataikkal kiegészített elemzései.

A tanulmányokból egy következtetés biztosan levonható, és tanulságos: az általános iskola felső tagozatában és a középiskolai integrált oktatásban szinte teljes mértékben hiányzik a Szakértői Bizottságok javaslata alapján előírt egészségügyi és pedagógiai rehabilitációs többlétszolgáltatás és annak szakmai és pénzügyi háttere. Az ilyen helyzetekben a legkisebb látás-, hallásmaradvány jelentősen megkönnyítheti a befogadást, a beilleszkedést.

Összefoglalva: A kötet elméleti és empirikus tanulmányai az integrált oktatásban részt vevő szakemberek (pedagógusok, iskolafenntartók, szülők, közoktatás-politikai szakemberek, iskola-szociológusok stb.) számára olvasmányosan, személyes „valomásokat” idézve mutatják be a magyarországi iskolai és társadalmi integráció törekvéseit, lehetőségeit, korlátait és a megoldandó problémákat.

Dr. Farkas Miklós